

ט באר הולכה

הלכות חל המועד סימן תקלו תקלח

(נו) ולדרף הינו ולעשות החביות וכל צרכי הינו בלא שנוי, ובלבד שלא יבנו (י) לעשות מלאכתו במועד:

תקלח פמה ענגנים הנקראים דבר האבד, ובו ר' קעיפים:

א (א) מי שהפך את זיתיו או שהנה (ב) זינו בבור, (ג) נארע אנטס או ששכח או נתעצל, שהנה סבור שהנה יכול לשהות (ד) לאחר הרגל ולא עשה קדם הרגל, מאחר שהוא דבר האבד (ה) בזולף וגומר *ומזפת החביות, (ו) *בין קטנות בין גדולות, ונף (פרוש, שישים בהן גופסין) החביות בדרפו בלא שנוי: הגה והוא הדין היכול לממן החביות (ז) לקשנם בעקלים (מרכי). אכל לא יבנו מלאכתו במועד, אלא יעשה הכל קדם המועד אם יודע שצטרף במועד (הגהות מייסודי ותי"ח). (ח) *ובן שולח פשתנו מן המשרה, וכל פיצא בנה מן דבר האבד, (ט) ובלבד שלא (י) זכנו מלאכתו במועד: ב (יא) ומתן להכניס פרות מפני הפנים אם אינם במקום המשמט, וימיהו, יעשה בצנעה, כגון שיכניסם (יב) בלילה. והוא דבר שיש בו פרסום בלילה יותר מביום, כגון שצריך להכניסו באבוקות ובקולות, וכניסם ביום: הגה ואם אי אפשר לעשותו כי אם בפרסום, הכל ערי דבר האבד (המנהיג פרק ז ומרכי פרק מ שהפך):

ג אסור להסיע ממונו (יג) מעיר לעיר אם לא בשביל דבר האבד: ד' הינו לו תאנים שטוחים בעורה ליבש ונרא מהמטר, מתן (יד) לחפותם בקש אפלו חפוי עב: ה' כמי שיש לו סחורה שאם לא

א קשה מועד קטן
 י"א ב שם וכתיב
 י"ב ג כשכח
 וכתיב דמי ולקח
 הרקבים זקקן ח
 מלכות יחטיב
 וכן כתיב טוור קשם
 קרא"ש
 ד משנה שם י"א
 ה ש"ו שם בפלטה
 י"ב ז ברייתא שם
 ח משנה ז"ב ז"ב ז"ב
 ט מ"ד שם
 מ"ה ז"ב ז"ב ז"ב
 י קשה שם י"ג
 וכ"כ
 ז"ב ז"ב ז"ב ז"ב
 ח ז"ב ז"ב ז"ב ז"ב
 ט ז"ב ז"ב ז"ב ז"ב
 י ז"ב ז"ב ז"ב ז"ב

באר היטב

יכולים לטל שכן. וענין סימן תקמב ס"א: (י) לעשות. ואדם חשוכ צריך לזנור אפלו במלאכת דבר האבד, שפא יטעה העולם לומר שזכנו מלאכתו במועד, כ"י בשם רוקח:

באר הלקה

דעתו, דוקא בענגנו שאין יכול להשתמש על ידי עבדו טחמת אסור נסוף, הא בפלמא להשתמש על ידי עבדו. והנה לדידה ככל דבר האבד אסור לשפר לזה ישראלים שיש להם לאכל אם לא שאין לו עבדים, ומה האלה בנה דמנו לו זה, ועכשו מצאתי לו חבר, הוא הריקב"א בחושינו בפרק ב דף יב במעשה דרב חמא, עין שם:

* מי שהפך וכו'. עין משנה ברורה. ודעת הרמב"ם דמטר גם להפך אותם לבחילה וטעמו. דכיון שנתנו במעט והגיע זמנו להפך, אם לא הפך אותם הרי דבר האבד. וענין בחושי הריקב"א שכתב דחל לפי המקום והזמן, דבאתרה דמרכי"ם גם התפיקה גופא הרי טליל דבר האבד: * ומזפת החביות וכו'. במקרא אימא ז'ופתין סבימא, וענין שם ברש"י ויגמור יוסף, ומשמע מנהיג דמרכי"ם בשל יין, וכן משמע מהרמב"ם בפרק ח מהלכות יום טוב, ומדברי המחבר משמע דהוא הדין בחביות של שמן: * בין קטנות ובין גדולות. עין במגן אבות, וכן הקשה הגר"א מספחים ק"ח, ולפי זה אין להקל בשום חביות, וכן מצאתי באמת לדברי החכם שמחמיר בין בגדולות ובין בקטנות, ומכל מקום לדינא אין לזוז מפסק השלחן ירושלמי, שכן מצאתי להרבה ראשונים שפסקו כן להדיא: הרמב"ם בפרק ח מהלכות יום טוב וס"ג ורפנו דהם בשם החוטפות וטור בשם הרא"ש ומה שהקשה בית יוסף דסתם חביות גדולות הן, עין במחלי אשכול דלענין קטנות בודאי אין להחמיר, דעטוואל הוי מרא דמלמדא טפי מרב דימי וכו' דאי הלקה כמורו גדי, ולענין גדולות יש לנו לפסק כרב נחמן בר יצחק דכתריא הוא, וכן משמע בשאלות ברש"י פרק ט"ו סימן קע. דהתמיד רק חביות דחמרא ושכרא להסתא ולא התמיד שום חלוק בין קטנות לגדולות, ואין לנו סממנים בנה רק נכונה שפסק דבי דימי והרובן שמחמיר בשניהם. ולענין קטנות השג"ח אברהם, עין בפרי מגדים⁶ ובנהר שלום הבגד"ל שע"כ קשה בטוב טעם: * וכן שולח פשתנו וכו'. מקצור פסקי הרא"ש וכן מן הסוד משמע

משנה ברורה

עני שאין לו מה יאכל דמתן לבעל הבית לפן לו מלאכה: (נו) ולדרף הינו. הינו כשהענגים יתקלקלו עד לאחר המועד [הגר"א]:

א (א) מי שהפך וכו'. פרוש: דנהיג הוא שנתנו בפעולו לאמר לקישה וצירוף שם ומניסין כדי שיתקמרו ויתבשרו מאליהו, ונתנו בבית הסדר, ונהיג הוא שמתקבין אותן לשמקניסן, ואם היה מניסין מלתקנו מיד אחר שהפך פסדי: (ב) זינו בבור. אותו כלי שהפך טפל בו מן הפת קרוי בור, ואם לא ריח הינו משם ונתנם בחביות, ותחמץ הינו פשתנא שם בבור מנלה: (ג) נארע אנטס. שנתמחו לא היה יכול לגמר פעלת היתים והינין קדם המועד: (ד) עד לאחר הרגל. פן צריך לומר. ורצה לומר, שסבר שאפלו אם ישקה בנותים התפייזו עד לאחר הרגל ולא יגמר פעלתו אפ"פ לא יתקלקלו, ומחמת זה לא עשה אורות קדם הרגל, וכן פי האי פוגא לענין הינו שפבור, ועכשו במועד רואה שאם יניחם פן עד אחר יום טוב יהיה לו מזה הפסד, (ה) מטר לגמר פעלת היתים ונתנו בדרוך בחל, דהינו שטוחין היתים ודורוך ימכניסן לחביות בדרוך תמיד: (ה) זולף וגומר. הינו, שיתים הנמנין שם בבית הכור לסחטן, מתן לסחטן (ג) פמה ענגנים עד שצטרף סחוטתו: (ג) כל מידי דשפוך קרי זולף, וכן לענין יין קרי זולף מה ששופה הינו מן הכור ומריקו בחביות: (ו) בין קטנות ובין גדולות. קטן לחתימה, (ז) הבכל אחר יש צד בפני עצמו להקל: הקטנות, דהנה מועט ולא נפיש פסידהו אף אם יזיב מעט מהן, מכל מקום מתן דאין סתמת זפיתתן מרבה, והגדולות, אף דטרחתן מרבה מטר משום דנפיש פסידהו: (ז) לקשנם בעקלים. (שקורין בייפ"ז) מפני שהוא דבר האבד אם לא יעשהו: (ח) וכן שולח וכו'. הינו שפעלהו משם ששכחה זמן שנתו, דאי לא הכי יתקלקל הפשתן: (ט) ובלבד שלא וכו'. אכל הסעף קאי: (י) זכנו וכו'. הינו, שהנה ביכלתו לנה בשאר ימות השנה, או קדם הרגל, או לאחר הרגל, והוא מצמצם אותם למועד: ב (יא) מתן להכניס וכו'. וגם בנה וכן דבר האבד אסור לזכנו לכחילה? להשהות עד המועד, ואף דההקדשה (ס) הוא רק טחמא בעלמא [מרכי]: (יב) בלילה. כדי (ו) דלא לפוק מנה חקרא לעלמא: ג (יג) מעיר לעיר. עין לעיל סימן תקלח ע"פ א דאפלו באותה העיר לפנות כליו לחצר אחרת אסור, ואפשר דנקט המסביר לשון זה משום ספא, דבשביל דבר האבד אפלו מעיר לעיר מתרי: ד (יד) לחפותם בקש. ומנה בירושלמי דאפלו לעקר קש מן המחקר מתן לערוך זה

שער העיון

(א) הכל בפוסקים: (ב) גמרא: (ג) רש"י: (ד) גמרא: (ה) כל זה מוכח במשנה שם, ובידבר מזה, דאפלו בנה אם זכנו מלאכתו במועד יאבד [שם]: (י) נמוקיי יוסף: תרגום: 1 השוקים.

הלכות חל המועד סימן תקלו תקלה

ביאורים ומוספים

סימן תקלה

פְּמִיָּה עֲנִינִים הַנִּקְרָאִים דְּבַר הָאֵבֶד

[משנ"ב ס"ק ג]

לא תהי' יכול לְגַמְרֵי פְּעֻלַת הַיְיָמִים וְהֵינָן קָדְשׁ הַמוֹעֵד.

1) ואם היה יכול לגמור את פעולתו על ידי שיטת פועלים, כתב החו"מ (א"ח סי' קלה ד"ה שם פ"ב אות א) שמחוייב בזה אפילו שאין דרכו בכך, ואסור לו להניח פעולתו לסיימה במועד, ואם עשה כן הרי זה 'מכוון מלאכתו למועד'.

והגרש"ז אויערבך (שש"כ פס"ו הע' קנ"ג) הקשה מהמבואר ברמ"א (יו"ד סי' שעד סי"ג) לענין ההיתר לכהן להיטמא למת מצוה, שאין הכהן חייב להוציא הוצאות כדי שאחרים יתעסקו במת ולא יצטרך הוא להיטמא, ותיירץ שכאן כיון שמדובר במלאכת עצמו, בראי חייב הוא להוציא הוצאות כדי שלא יצטרך לעשות מלאכה במועד, אבל מת מצוה כיון שאין זה מת שלו, אינו חייב להוציא הוצאות כדי לא להיטמא.

ולענין אם אדם חייב לעשות תחבולות כדי שלא יאלץ לעשות במועד מלאכת דבר האבד [כגון למכור לנכרי את הסחורה מערב יום טוב כדי שלא יחשב המכירה של הישראל], כתב הא"א (בוטשאטש, סי' תקלט) שאין צריך לעשות כן, גם אם התחבולה לא ברוכה כלל בהוצאת ממון.

[משנ"ב ס"ק ד]

לא עָשָׂה אֲדוֹתָן קָדְשׁ הַתְּהֵלָה.

2) ואם היה יכול לעשות עניניו מכבר, והניחם על דעת שיעשה לאחר זמן ושכח, כתב המג"א (סי' קח סי' יא) ששכחה כוונתו נחשבת כאונס, משום שאינו חייב להעלות על דעתו שעלול הוא לשכח, והוכיח סבירי מנכמה מקומות ובכללם גם מהמבואר בשו"ע כאן, עיין שם. מאידך, בשו"ת החתם סופר (ח"מ סי' מב) חלק על דברי המג"א ועל ראיותיו, וכתב שבכל מקום שיש מצוה על האדם להודרו ולעשות את המוטל עליו, אם התרשל ולא עשה ולבטוף שבת, הרי זה פשיעה, ולכן לענין תשלומין בתפילה אינו רשאי להשלים אלא אם כן בתורת נדבה, וכתב שלכאורה הוא הדין לענין חול המועד אם הניח מלהפוך זיתיו משום שחשב שיספיק להפכם לפני המועד, יתכן שהוא כמו 'מכוון מלאכתו במועד', רק הסתפק שאולי נאמר שאין מצוה בזריזותו כלל ואפילו לכתחילה יכול להמתין עד סוף הזמן, ואם כן אין זה פשיעה אם לבטוף שבת.

ולהלכה, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פס"ו הע' קנ"ג) שכיון שרוב הפוסקים סוברים לענין תפילת תשלומין שמי שהיה יכול להתפלל והתאחר ולבטוף שבת, נחשב כאונס וחייב להתפלל תפילת תשלומין, לכן לגבי 'מכוון מלאכתו במועד' שהוא דין דרבנן, יש להקל שבאופן זה לא נחשב 'מכוון מלאכתו במועד' ונחשב אונס, וביותר שגם החתם סופר לא הכריע בדבר לגבי חול המועד, וכתב לשון 'אפשר' שנחשב פשיעה.

[משנ"ב ס"ק ו]

הֵינָהּ שֶׁהָיָה בִּיקְלָתוֹ לָזֶה בְּשָׂאָר גְּמֻלַת הַשָּׁנָה או קָדְשׁ הַתְּהֵלָה או לְאַחַר הַתְּהֵלָה, וְהוּא מְצַמְצֵם אוֹתָם לְמוֹעֵד.

3) ולענין אם מותר לומר לנכרי לעשות מלאכת 'דבר האבד' במועד כשהיה אפשר לעשותה קודם לכן, כתב השו"י חמד (מערכת חול המועד סוף אות ב) בשם שו"ת פאת נגב (סי' ז) להקל, והביא משו"ת בית מחק (יו"ד ח"ב קונטרס אחרון הלכות יום טוב סי' ח) שכתב, שלא מצינו שקנסו את מי שכיוון מלאכתו במועד על ידי נכרי. דעת הגר"י קרליץ (חוט שני חול המועד עמ' קצו), שיש ללמוד מהמבואר

בשו"ע לקמן (סי' תקמ"ג סי"א) שכל דבר שאסור לישראל לעשותו אסור לומר לנכרי שיעשה עבורו, וכיון שאסור לעשות מלאכה אם כיוון מלאכתו למועד, אסור גם לומר לנכרי שיעשה זאת.

4) ולענין קניית מצרכי מזון, האם צריך לקנות הכל קודם המועד או שמוותר לקנות במועד, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פס"ו הע' קל) שאין חיובה לקנותם קודם המועד, אף אם יש ביכולתו לקנותם קודם לכן, אמנם אם קונה דבר שאינו ניכר שהוא לצורך המועד כגון כלים וכדו', בזה אם אפשר צריך לקנותו קודם המועד.

5) ואפילו דבר שהוא לצורך המועד ואין בו אלא מעשה הדייט, כתב לקמן (סי' תקמ"ט סי' ט וסי' תקמ"א סי' ד, ובשעה"צ סי' תקמ"ה סי' ק"א) שאסור לצמצם עשייתו למועד ואפילו בדיעבד אסור לעשות המלאכה, אכן לענין צורך מצוה, כתב בבית"ל לקמן (סי' תקמ"ה סי' ג) ד"ה לעצמו) שאם כיוון מלאכתו למועד ורצה לכתוב הפליין ומזווית לעצמו או לאחר כשאינו לו מה לאכול, אף שאסור לעשות כן לכתחילה, מ"מ בדיעבד אין קונסים אותו, ורשאי לכותבם במועד, וכן במקום שיש חשש עסקי נפשות, כתב בשעה"צ לקמן (סי' תקמ"ט סי' ז) שאין קונסים אותו, ומותר לו לעשות את הדרש במועד, ולענין צרכי אוכל נפש, כתב במשנ"ב לעיל (סי' תקל"ג סי' ב) שאפילו כיוון מלאכתו במועד לא החמירו בזה, וראה מה שכתבנו שם. אכן לענין מכשירי אוכל נפש, כתב לקמן (סי' תקמ"ט סי' כז) שאין לעשותם אם כיוון הניח המלאכה למועד [ואם לא כיוון רק נתעצל לעשות קודם המועד, ראה בשעה"צ סי' כ"ג].

ובטעם הרבה שאסרו חכמים לכוון מלאכת דבר האבד לעשותה במועד, כתב החינוך (מצוה שכ"ג) שהוא משום שימי המועדים לא נקבעו כדי לעסוק בהם במלאכה אלא כדי לשמוח לפני ה', כלומר להתקבץ בבתי מדרשות ולשמוע הלכות פסח בפסח והלכות כל חג בזמנו.

[ביה"ל ד"ה בין]

לְעֵינֵינוּ קָשִׁית הַשָּׁנָה אֶפְרָסִים, עֵינֵינוּ אֶפְרָסִים.

6) שהקשה המג"א מהמבואר בשו"ע לעיל (סי' תקד סי"א) לענין שחיטת תבלין ומלח, שנחלקו אמוראים בדינב, ולהלכה נפסק כהחומרא שבכל דעה, ואם כן קשה מדוע כאן מקילים כשתי הדעות להתיר זיפות חביות בין גדולות ובין קטנות, בעוד שלענין שחיטת תבלין ומלח אפילו שהוא ספק דרבנן כיון שסתרי אהדי נפסק כדעת שניהם לחומרא, הגר"א הוסיף להקשות מהדין המבואר בהלכות פסח לענין חיוב הסיבה שחובה להסב רק בשתיים מתוך ארבע הכסות, ונחלקו אמוראים אם הסיבה נאמרה בראשונות או באחרונות, ולדינא מספק צריך להסב בכלן.

והפמ"ג כתב (אי"א סי' א) לתרוץ על פי דברי המשנה למלך (פ"א מהל' מגילה ד"א) בשם הר"ן, שדוקא במקום שאם נקל כדברי שניהם תתבטל תקנת חכמים אין אומרים 'ספק דרבנן לקולא', ומשום כך בדין ארבע כוסות כיון שאם יקל כשתי הדעות ולא יסב כלל באף אחת מהן, תתבטל המצוה לגמרי, ולכן אין אומרים בזה 'ספק דרבנן לקולא'. והבג"י ישע תירץ את קושית המג"א, שכיון שהוזכר במשנה איסור דיכת מלח כדרכו ביום טוב, ויש ללמוד מכך לענין תבלין, ממילא אם נקל כשתי הדעות בודאי נפסק נגד המשנה, מה שאין כן בחביות שנתבאר שמותר לזפות חביות, והדיון הוא באלו חביות דיברה המשנה, בזה אף אם נפסק כדעת שניהם להקל לא נעשה נגד דברי המשנה.

[משנ"ב ס"ק יא]

וְכֵן פָּקַד דְּבַר הָאֵבֶד אֲסוּר לְכַוֵּן לְכַתְּחִלָּה? לְהַשְׁהוּת עַד הַמוֹעֵד.

7) ולענין שכיר שניתנים לו מספר ימי חופשה קבועים בשנה, ורצה המשך במילואים עמוד 3

מילואים הלכות חל המועד סימן תקלו תקלה המשך מעמוד ט

ולענין דהתוך נייר טואלט, כתב שם שמטעם זה יש מקום להקל שאין צריך להתוך נייר מערב יום טוב עבור חול המועד. דעת הגרש"ז אויערבך (ששי"כ פס"ו הע' עח) שיש להסתפק בזה אם חייב להכין קודם המועד, הביא שהגר"ד בהר"ן אמר לו שהיה נוהג להתוך נייר קודם המועד לצורך המועד, והסתפק הגרש"ז אם הגר"ד סבר כך להלכה או שרק החמיר על עצמו, ושוב אמר הגרש"ז שנסתבר שהגר"ד החמיר מבה מה שכתב המשגיב לעיל (סי' תקא ס"ק ח) שהמדקדקים נוהגים להזהר לבקע את העצים להתיכות קטנות קודם יום טוב, וכן ממה שכתב לקמן (סי' תקמא ס"ק ג) שיש להיזהר להכין את הפתילות מערב יום טוב ולא בחול המועד, אמנם כתב, שנסתבר שדוקא בזמנם שזדה צריך להתוך נייר מגילין גדול וזיה חותך קצת לפי מידה, לכן החמיר בזה, אבל בנייר טואלט שלנו שבנקל ניתן לחלוש את הדפים, מסתבר שלא צריך להכין לפני החג. וכן דעת הגר"צ קרליץ (שם) שדברי הגר"ד בהר"ן נאמרו ביחס למציאות שהיתה בזמנם, שהיו חותכים גליון גדול להתיכות קטנות והדרך היתה להכניס מראש, אבל בזמננו שאין הדרך להכין מראש, יש מקום להקל שלא להכין קודם חול המועד. ומימ' אם יש לפניו נייר התוך ונייר רגיל, דעתו (שם) שיש להשתמש בנייר החתוך אם אין בזה הפסד מן.

[משנ"ב ס"ק יג]

דבשכ"ל דבר הקבד אפילו מעיר לעיר מקרא.

9) וכן כתב בביה"ל לקמן (סי' תקלט ט"א ד"ה בפרען) שהאיסור להטיע ממנו מעיר לעיר הוא דוקא אם אין שם חשש הפסד, אבל אם חושש שיבא ליד הפסד כשישאר שם, מותר, וכן כתב בביה"ל שם (סי' ד"ה אפילו) על דברי הרמ"א שהתיר ליטע מעיר לעיר לירידים הקבועים מזמן לזמן, שלמרות שכדאי יש בזה טירחה מרובה והרי מבואר בשו"ע לעיל (סי' תקלו ס"ה) שלצורך הרווחה אסור לטעות, צריך לומר שמדובר באיש שעסקו ומחיותו תמיד לנסוע לירידים, וכיון שהיו פרנסתו תלויים בזה הרי זה בכלל דבר האבד ומותר.

לקבלם בימי חופשת הקיץ, יודע שעל ידי כך יצטרך לעבוד בחול המועד, דעת הגר"מ פיינשטיין (ספר הזכרון מבקשי תורה חול המועד עמ' טסה-ג) שאם יש לו סיבה להעדיף לקבלם דוקא בקיץ, כגון שרוצה ללכת להרים וכדו', מותר לו לעשות כן ואינו נקרא 'מכון מלאכתו למועד', אבל אם אין לו צורך מיוחד בכך, צריך להשתדל לקבלם בחול המועד דוקא. ומימ' משום מידת חסידות יש מעלה לקבל חופשתו דוקא בחול המועד, גם אם יש לו סיבה להעדיף לקבלה בקיץ.

וכן מובא בשם הגר"י קמינצקי (זכרון שלמה פ"ט הע' 65), ומשום שכל האיסור הוא כשמשעה מלאכתו למועד, ולא בשמחמת הצורך לקבל את החופשה בקיץ נאלץ לעבוד במועד, אלא שהוסף (אמת ליעקב על השו"ע כאן), שכל זה דוקא כשבא הטרון לפניו בימי הקיץ, האם רשאי לקבל חופשה ביועו שעל ידי כך יאלץ לעבוד בחול המועד, בזה נאמר שמעיקר הדין מותר לו לקבל חופשה בעת בימי הקיץ ואין בזה משום 'מכון מלאכתו למועד', אבל אם בא הטרון לפניו בחול המועד, האם לעבוד עתה ולקבל את החופשה בקיץ, בזה בדאי אין היתר לעבוד כדי לקבל חופשה בקיץ, והוסף עוד, שאם יכול לקבל חופשה ללא תשלום בחול המועד, אסור לו לעבוד אף על פי שמפסיד מכך כסף, כיון שאין זה אלא מניעת רוח.

אכן, אם המעביד מתנה עם העובד שאם יקח חופשה בחול המועד יפסיד כנסה מספר רב יותר של ימים בקיץ, דעת הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה סי' תקלו ס"ק ב) שבאופן זה אינו חייב לקחת את החופשה בחול המועד.

8) ולענין דבר שאין הדרך להכניס קודם המועד אלא סמוך לשימוש, כגון הדלקת אור החשמל כשנכנס לחדרו וכדו' שהדרך שמדליק בכניסתו לחדר, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני חול המועד עמ' קצו) שאין חובה לעשותו מערב החג, כיון שר"ן 'מכון מלאכתו במועד' נאמר דוקא בדברים שהדרך להקנם במשך השנה והוא מניח אותם למועד, אבל דבר שהדרך לעשותו סמוך לשימוש, אין זה בכלל 'מכון מלאכתו למועד'.

הלכות חל המועד סימן תקמב המשך מעמוד יד

כיון שאסור לאדם לעבוד במועד בכדי שיוכל לפרנס את חבירו.

13) ולקחת הלוואה על ידי שיתן משכך מכלי הבית שאינם עומדים לסחורה, ועל ידי כך לא יצטרך לעבוד, כתב בשו"ת חוט המשולש (חי' ג סי' טז) שאינו צריך ומותר לעשות מלאכה, וכמו שאין מחייבים אותו למכורם (כמבואר במשגיב להלן סי' ק).]

14) ופועל עני שאין לו מה לאכול ובעל הבית רוצה לתת לו צדקה שהוא מעונין ליהנות מיוגע כפיו ולא מצדקה, כתב האי"א (בוטשאטש, שם) שאינו מחויב ליטול צדקה בכדי שלא לעבוד, דעת הגרש"ז אויערבך (ששי"כ פס"ח הע' טז) שיש להסתפק בזה אם הוא בכלל הדיהר של פועל שאין לו מה לאכול, וכתב שלכאורה הוא ק"י מהמבואר בביה"ל כאן, ששמחת האדם היא כשהנהגה משל עצמו ולא משל אחרים, וראה עוד בחיד"א (שו"ת חיים שאל סי' ע"ד סי' קמב) מה שכתב בענין אם מותר למכור ספר תורה כדי לישא אשה כשיש מי שרוצה לתת לו מעות.

בשכר לצורך אחרים, גם אם הוא צריך למעות רק כדי שיהיה לו ברוח להתנאות עבור שמחת יום טוב.

11) ולענין האיסור לעשות מלאכה בשכר בערב שבת, כתב לעיל (סי' רנא ס"ק ה) שאפילו יש לו לחם וצריך מעות לעגב את השבת בבשר ודגים ומשקאות טובים, מותר לו לעשות מלאכה בשכר בערב שבת, ואילו כגון לענין יום טוב, הביא שתי דעות מה נחשב אין לו מה יאכל, וראה מה שכתבנו שם בישוב ענין זה.

[ביה"ל ד"ה על יד פועל]

אם יש לו אשה ונכנים קטנים שחייב במזונותם¹² וכו', אפ"ש דעל"י ה'לה'א דעל"א¹³ לא אמרין דעצ"א דעמה¹⁴.

12) האדם שזאמץ ילד בביתו, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני חול המועד עמ' רכז) שדינו לענין זה כשאר בני ביתו, ומותר לו לעבוד בכדי להשתכר לצורך אבילותו של זה.

אכן, אם רוצה להזמין אורחים אפילו הם עניים, ואין לו די כסף להאכילם וצריך לעבוד לשם כך, דעתו (שם) שיתכן שהדבר אסור,

הלכות חל המועד סימן תקלה תקל"ט

יהפסקה ממטה למעלה התקלקל, מטר להפכה בחל המועד: ו' [א] להמבונן מלאכתו והניחה למועד ועשה במועד, (טו) בית-דין מאבדין אותה (טז) ממנו (יז) ומפקירים אותה לכל: הגה ואם הוא עושה מלאכת אחרים (יח) שאי אפשר לקנסו, כגון חזק או סופר שעושה מלאכת אחרים, משמתנין לה (יט) ופליקין אותו (כ) וי' [ב] לא יקנסו בנו אחריו ומטר לו לעשותה (כא) * אם הוא דבר (ב) האבד:

תקלט דיני הסחורה בחל המועד, ובו י"ד סעיפים:

א [א] * כל (א) סחורה (ב) אסורה, אפלו בלי-שהוא, * בין לקנות בין למכור. ואפלו אם הלנה מעות (ב) על-מנת שיתנו לו אחר-כך יין או סחורה אחרת * כפרעון חובו כדי להשתכר, אינו יכול * לילך

באר היטב

(ה) האבד. אבל כדבר שאינו אבד פשיטא דאסור לעשות בה"מ, ואם עשה דבר שאינו אבד בה"מ אפלו לבנו קנסו וכן ומאבדין אותו ממנו, ונזקא למי"ד מלאכת ח"מ דאורחא, ר"ח. וכל דמי לעושה מלאכה בשבת שאסור לו לעולם וה"ה לבנו, מ"א. ועין שם ובט"ז: (ה) אסורה. מפני הטרה:

שערי תשובה

[*] הטבון מלאכתו. וכתב ב"ד דה"ט דוקא כדבר שאם היה ידע לעשותה ק"ס המועד כ"ו, אבל כשהמלאכה שעושה איה מלאכה שנתנה לפניו ביום המועד לעשותה אלא שעשה נהגושו כדבר שצריך לעשותה, אם שאסור לעשותה לפי שזכור להפסיק אחר המועד, עכ"ל אם עשה אין לו דין טבון מלאכתו במועד שנופיק מעבר להיות, כי כ"כ מוח' אליהו בן ארמא פתשבת כח"י וכתב דאית תוקית לדבריו, עכ"ל. וליעב"ד צ"ע בחולוק ה':

[*] כל סחורה אסורה כ"ו, ועין ג"ה"מ אהל"קב סימן סג בענין הסקמה, שאף שא"מ שצריכים לתרום לצורך ד"ט, וצ"הו בענין ג"ה"מ ב"מ, כ"ש"מ מנדר מנחם שפא"ר ופגו כפרתקא א"ה אותם שא"מ, אם יבול"ם לעבד בה ט"ב ה"ה, ואם לא יבירו אותה לתצרי"ם, שא"מ צריכים באפ"ריתו קומי בתרם וחסב"ה ואין ושא"י לתת"ר לתם פ"ה שהוא אבד מן הדין, ע"ש. ועין בבית"ב"ב סימן מ שמתנות תתנה קצת פתוחה וקצת סתומה, ומי שאין לו תנות ונתנו לו כסות או כלים לקבר מטר לקבר כפרתקא, וע"ש ע"ה מ"ש דנה קעניו ירד"ם, ועין לקמן סי' ק:

באר הלכה

דאף קנה יעשה בענין כמו בסעיף ב: * אם הוא דבר האבד. עין במשנה ב"ה"ה באם עשה מלאכה כדבר שאינו אבד, דרצת הנפיקר יוסף ורצו ירחם בשם יש מפרשים דבנה קנסו גם לבנו, ובית"ה"ס משיב עליו, דהלא מקלינן גם בצדקם כבוד דה"ס בנזאי אסור דאורחא, ונאפלו הכי סקלינן בבכורות דלא קנסו בנו אחריו, והט"ז והדרישה תרצה, דתנא גרע מפני דאיכא תרמי לרישעא, דמה שפון טפחלה להניח המלאכה על חל המועד וגם מה שעשה אחר-כך בחל המועד, והנזיקת האליה רבה הרוגם, ונאמא הוא דתק גדול לחשב הממשכה והמצעה לתרי ענינים, וגם טופס"קטן י"ג: שמור א בפמ"א משמע דצדוק כבוד גרע מנה, וכן דמקלין שם, בלי"שן בענינו. ועין במאמר מרדכי ובספר משה שדחו גם כן את הרוגם תשאר על דברי רבנו ירחם צ"ח עין (דכ"ש"מא דבר האבד ש"ן לומר פון מלאכה במועד, הנה יודע שחפסיר אם לא יעשה במועד, והנה אפשר לעשותה קנס מועד ואפלו הכי לא עשה והמתין לעשותה במועד, מה שאין פון בדבר שאינו אבד א"ח פנתה ש"ה פנה לומר שכ"ן לעשותה פשוט פון שלא חפסיר אם לא יעשה, ואם עשה, הוא דעשה רעה והקא ריעותא הוא דמי, ועל"ן נדאה דבר הכי בית"ה"ס נכונים, ומה שפסקו אבותם רעה לתרי דברי רבנו ירחם משום דמי פשוט מלאכה בשבת דאסור שם גם לבנו, כבר הקשה עליו בספר בית"מ"ה דמי הפיד לו דבר זה ששם אסור גם לבנו? ואן אם ניקא דאזיל לשיטתה שם דהוא הדין למי שנתבשל משיב"ו, קנא לן שכל מה שעושה או מבשל הנו לצורך בנו נמי, כפני שיער שיעור יירוש בנו מלאכה ז"ל וס"ם על זה: לכן העקר לענין דעתי כפסק השלחן ערוך וכמו שכתב בבית"ה"ס דלכ"ן תמיד לא קנסינן, וגם בקרבן נתנאל משמע דלי"מא תפס דלא קנפוקר"וסף ה"ל:

מלענה ברורה

[הרי"ט"א בחידושי'ן] ו' (טו) בית-דין מאבדין. רבוקא קאמר: (ו) לא מבני אם עדין לא עשה המלאכה, אין הבית-דין מניחין אותו לעשות המלאכה אף-על-פי שהוא דבר האבד, ויאבד הדבר ההוא מעצמו, אלא אפלו עבר ועשה, בית-דין מאבדין הדבר ההוא בנדיים. ובדבר הכי פ"ה דלא קנסו בנו, קא משמע לן גם פון רבי"מ, דאפלו עדין לא עשה, בית-דין מניחין לבנו לעשות המלאכה בדין שהוא דבר האבד: (טז) ממנו. וכל"ש"ן (ט) אם עשה מלאכה כדבר שאינו אבד, בנזאי בית-דין מאבדין אותה: (יז) ומפקירין אותה. ואם לא נכה פה אדם ונשאר עד לאחר המועד, (ט) מטר להצטק בה"מ: (יח) שאי אפשר לקנסו. עין באליה רבה שדעתי דמאבדין ממנו כל השכירות, ועין שם עוד: (יט) ופליקין אותו. רוצה לומר, או מלקין אותו (י"ג) והנו עד שיקבל עליו שלא לעשות (לבוש"ן): (כ) לא קנסו בנו אחריו. אדלעיל קאי, שכתב עשה אביו, ופשיט דרוקא אם עדין לא נכה בה אדם, אכל אם נכו בה בתניה, פ"ה נעשה ש"ה"ם ואין הכן יורשו; ואפשר עוד דאפלו עדין לא נכו פה, מפנין שכתב הפקירות, ש"כ אין הכן יכול לתור ולנכות מצד ה"שה, אלא ה"רי הוא כשאר כל אדם לנכסים אלו, והמקמר מ"ו ש"מח קדם שהפקירות: (כא) אם הוא דבר האבד. דכדבר שאינו אבד פשיטא דאסור לבנו לעשות חל"ה-מועד. ואם עשה אביו דבר שאינו אבד ומת, (י) יש אומרים דבנה קנסו גם לבנו אחריו שלא יהנה מנה, למאן דאמר דמלאכת חל"ה-מועד אסור מן התורה, אכל הבית-ה"ס ויעוד פ"ה (ה) אחרונים כפ"קין פ"ה:

א (א) סחורה. אסורה. מפני (ה) הטרה: (ב) על-מנת שיתנו לו וכו'. אפלו לא התנה שיתנו לו במועד. ועין בבאר הלכה באפלו אינו צריך לילך למקום אחר לתבוע, שהם באותה העיר, ג"פ"ן אסור, דמה שמקבל חסונה מהם הוא ענין מקח וממכר, ונקט לילך משום

שער הצנין

(1) לבישוי"ש"ר, וכן מוכח ברוב"ם פ"ק ז טה"לכות יוס"טוב הלכה ד. דלא כמור וקציעה שכתב בפשיטות להפ"ה, דאם עבר ועשה ומת שוב אין לבנו נזתה ב"ה דממילא כבר נעשה הפ"ה: (2) פשוט בפוסקים: (3) שלי"מגורים בשם הר"א"ז: (4) הנפוקר"וסף ורבנו ירחם בשם לש מקל"שים: (5) עין בבאר הלכה: (6) מ"ן אב"ה"ם ור"א: